

חשיבות פעילותו של המוסד לסקר עמיתים

**דברי פתיחה של יו"ר רשות ניירות ערך, משה טרי, ביום עיון מטעם לשכת רואי חשבון בנושא "המוסד לסקר עמיתים – מהות ומטרה",
מלון דן, תל אביב, 29.11.05**

ידידי, נשיא הלשכה עופר מנירב, חברי לשכה, חברי איגוד החברות הציבוריות ושאר משתתפי הכנס הנכבדים.

יש לי חיבה מיוחדת לדברים הנחזים להיות COINCIDENCES, צירופי מקרים. תמיד טמון בהם ערך אינפורמטיבי מעניין ולקח בצידו. והנה, גם הפעם יש צירוף מקרים מעניין: בעודי נושא הרצאה זו החלה, בימים אלה, לראשונה בישראל, ביקורת של ה-PCAOB, גוף הפיקוח על רואי החשבון בארה"ב שהוקם בעקבות פרשת אנרון, אותה פרשה שזעזעה את שוק ההון בארה"ב. הביקורת מבוצעת באחד ממשרדי ראיית החשבון בישראל, אשר מבקר חברות שהנפיקו ניירות ערך בארה"ב. אנו מצויים בקשר הדוק עם הגוף האמריקאי, ומאוחר יותר אתייחס ליחס בין גוף זה, שהחליף את הסדר סקר העמיתים בארה"ב, להסדר סקר העמיתים. את הלך מכוניסת ה-PCAOB לישראל - ויש כזה - תסיקו בעצמכם.

תפיסת העולם שלי, אם לזקק אותה, מורכבת משלושה מושגים: שקיפות, שקיפות ועוד הפעם שקיפות. שקיפות היא המחטא הטוב ביותר, שקיפות היא מכוונת הפעילות הטובה ביותר, שקיפות היא תנאי הכרחי לקיום שוק הון יעיל ותקין. אך בכך לא די. תנאי לשקיפות הוא קיומו של פיקוח. פיקוח - הניזון מן השקיפות והאוכף את המתחייב ממנה או המעניש על העדרה או על הסיבות להעדרה.

בהתאם, ובאופן קשור הדוקות, אני סבור כי כל גוף, לרבות רשות ניירות ערך, צריך להיות מפוקח. בהעדר פיקוח, בהעדר דין וחשבון, עלולה להתפתח בעיה גם בישר שבגופים. ורואי החשבון המבקרים, תחת האיזונים הראויים, אינם צריכים להיות חריגים לעקרונות כה פשוטים וברורים אלה.

בהתאם, מהרגע בו נטלתי על עצמי את תפקיד יו"ר הרשות, קבעתי לעצמי למטרה לפעול לשיפור תפקודם של רואי החשבון המבקרים, המהווים את הליבה של מערך ה-GATE KEEPERS בעולם התאגידי. הקמת המוסד לסקר העמיתים, הידוע יותר בשמו הלועזי PEER REVIEW, הנה צעד מרכזי במסגרת מימוש אסטרטגיה זו. צעד נוסף הוא ההנחיה שפרסמנו לאחרונה שעניינה גילוי בדבר שכר טרחת המבקר, והיד עוד נטויה ותוכניות המגירה הן רבות וחשובות.

וראשית, מעט היסטוריה מודרנית. כבר בראשית תפקידי גרסתי כי יש להשית על רואי החשבון פיקוח. מעטים אהבו רעיון זה, היו שחשבו שאמרתי מילה גסה, ורבים אף הפעילו לחצים למונעו. לא אטעה אם אומר כי מהלך זה, של הטלת פיקוח על עבודת רואי החשבון, אשר ממרחק של שנים, היה נראה כבלתי אפשרי, הפך לאפשרי בזכות לשכת רואי חשבון והכרה שלה ושל גורמים נוספים שנרתמו למהלך, בחשיבותו של המהלך ומעבר לכך - בהכרחיותו. אני רוצה לציין במיוחד את תרומתו של ידידי עופר מנירב, נשיא לשכת רואי חשבון. מאז נכנסתי לתפקידי, לפני כשלוש שנים, אני מצוי בקשר שוטף והדוק עם עופר, ויחד אנו פועלים לשיפור איכות הדיווח הכספי בישראל, פרויקט סקר העמיתים לא היה נולד ומופעל בזמן כה קצר לולא מנהיגותו של עופר מנירב.

לאור החשיבות שאני רואה בקיום סקירת עמיתים סברתי כי השאלה אם התאגיד שיתף פעולה לצורך ביצוע סקירה כזו היא מידע החשוב לציבור המשקיעים, ולכן הוריתי על ניסוח הנחית גילוי לחברות הציבוריות בעניין – הנחיה שאושרה ע"י הרשות. על פי הנחיה זו על תאגיד מדווח לפרט במסגרת דוח הדירקטוריון שלו האם נתן הסכמתו להעברת החומר הנדרש לביצוע המדגם הקשור לסקר עמיתים אצל רואה החשבון המבקר שלו. כמו כן, במידה והתאגיד לא נתן את הסכמתו כאמור, על התאגיד לציין פרטים נוספים כמפורט בהנחיה בדבר הסיבות לכך ובדבר האורגנים אשר החליטו על כך.

והנה, הדיווחים דגן הוכיחו עצמם במהרה. הם לימדו על ממצא מצער, מצער מאוד. חלק ניכר מהחברות דיווחו כי אינן מעוניינות להשתתף בהסדר, שמטרתו שקיפות ופיקוח. ולכל אחת, היו נימוקים משלה, משפטיים ומלומדים, כתמיד.

אולם, אל לנו לטעות. לא גזירת שמיים, אלא ידי אדם הם שבחרו לסכל ולעכב יישומו של הסדר חשוב זה.

לא אכנס מעל במה זו לשיקולים שהנחו גורמים שונים לפגוע בהסדר חשוב זה, אך אבטיח כי מי שחשב כי על דרך התנגדות להסדר ימלט עצמו מן הבדיקה והביקורת, הכה נחוצים להבטחת הניקיון הציבורי, ימצא עצמו, בזמן קצר מאוד, תחת המיקרוסקופ של בדיקת הרשות. ויותר לא אוסיף.

תרשו לי כעת לשוב ולעסוק בהסדר ובחשיבותו. יום עיון זה אמור לעסוק במהות והמטרה של המוסד לסקר עמיתים. כדי ללבן נקודות אלו יש לבחון תחילה מי הנשכר העיקרי של עבודת המוסד לסקר עמיתים, ולדעתי זה שוק ההון – ובהתאם החברות הציבוריות וכמובן, המשקיעים.

אסביר במה כוונתי:

איש אינו חולק כי שני תנאים חשובים ביותר המהווים תנאים הכרחיים לשוק הון מתקדם ומצליח, כזה המושך אליו השקעות, הם שקיפות ודיווח כספי איכותי. התנאים הללו הכרחיים על

מנת שלמשקיעים וליתר 'מחזיקי העניין' בחברות יהיה ביטחון ואמון במספרים שהם רואים לנגד עיניהם המרכיבים את הדיווח הכספי ובאותיות הקטנות המרכיבות את הבאורים לדוחות הכספיים. כולנו כיום יודעים כי גם השוק העמוק ביותר והנזיל ביותר- השוק האמריקאי- כשל כאשר נתגלו סדקים בקיומם של תנאים אלו.

אחד הגורמים בעלי השפעה גדולה, אם לא העיקרית, על יכולתנו להבטיח קיומם של תנאים אלו הינו רואה החשבון המבקר ועבודת הביקורת שהוא מבצע. רואה החשבון הוא גורם המפתח בכל תהליך הדיווח הכספי, הוא החוליה המעניקה, עבור המשקיעים, תוקף בר משמעות לתהליך דיווח שלם שתחילתו בחברות והנהלותיהן וסיומו בהחלטות שונות, לרבות החלטות השקעה שמקבלים המשקיעים.

משכך הם הדברים ומשכך הוא תפקידו הרי שמכל מהלך המבצר את מעמדו של רואה החשבון ואיכות עבודתו, הן כלפי חוץ אל מול שוק ההון, והן פנימה אל מול הדינמיקה של המקצוע, ניתן למתוח קו ישיר וברור אל איתנותו של שוק ההון ופעילותו התקינה. במילים אחרות, הנהגתו של סקר עמיתים הינה בעלת תרומה ישירה להגברת האמון בשוק ההון ולהפיכתו לשוק הון משוכלל ומשגשג, שהציבור אינו מדיר רגליו ממנו. יתרה מכך, הסקר נוגע ישירות ברוב המפתחות החיוניים לעבודת ביקורת איכותית ולהבטחת האמון בשוק ההון.

ישנם ארבעה מפתחות חיוניים לאמון הציבור בדיווח הכספי ובאיכותה של עבודת הביקורת:

- תקני חשבונאות וביקורת איכותיים המותקנים על ידי גופי תקינה ראויים.
- אי תלות אינטגרלית ורציפה בתהליך הביקורת
- בקורות איכות אפקטיביות בפירמות ראיית החשבון
- פיקוח אקטיבי ואפקטיבי על המקצוע

סקר העמיתים הינו בעצם מהלך שאמור להוות רכיב במערך האבטחה של שלושה מפתחות מהארבעה שצינתי לעיל- הוא אמור להתייחס הן לנושא אי התלות, לוודא קיומן של בקורות איכות ובקורות אחרות בפירמות ולהוות פלטפורמת פיקוח אפקטיבית על המקצוע.

פרט לשוק ההון, גם לעוסקים במקצוע ראיית החשבון, אינטרס מובהק ביישומו של מהלך סקר העמיתים. במהלך העשורים האחרונים אנו עדים להתפתחויות ושינויים רבים בשוק המשפיעים על סביבת עבודתם של רואי החשבון ועל אופי עיסוקם. שינויים אלו אשר מצאו ביטוי בריכוזיות הולכת וגדלה בענף, התפתחות שירותים נלווים והסתעפות הקשרים הבינלאומיים הפכו את משרדי רואי החשבון לפירמות שירותים פיננסיים, והשפיעו באופן יסודי על מבנה הפירמות, הדרך בה הן מפעילות את עסקיהן, הדרך בה הן מבצעות את עבודת הביקורת וגם, לא מעט, על התרבות הארגונית שלהן.

למרות שינויים משמעותיים אלו, לא השתנתה כמעט פרדיגמת הפיקוח על רואי החשבון. שינוי בפרדיגמה זו, דוגמת המהלך שאנו משיקים היום, הינו חיוני על מנת לשמור את המקצוע ואת עבודת הביקורת מפני האיומים והסיכונים החדשים שמזמנים השינויים בשוק ההון. השינוי הוא כורח המציאות כדי לשמר את תפקידו של רואה החשבון כשחקן מרכזי בשוק ההון.

סדרת השערוריות הפיננסיות שפקדה את השווקים בארה"ב ואף אירופה ומשבר האמון בעקבותיה לימדה את השחקנים בשוקי ההון כי על אף התפתחות השווקים ותחכום גובר של המשקיעים, הם נותרו עם אותו צורך בסיסי למידע כספי איכותי. כמגוון השווקים כך מגוון ההצעות והפתרונות שנתפרו להתמודדות עם המצב החדש שנוצר. בחלק מהשווקים הוקם גוף פיקוח סטטוטורי, באחדים הונהגה חובת רוטציה ובאחרים הושם הדגש על אכיפה מוגברת. לכל הפתרונות הללו היה משותף קו מגמה אחד – הגברת הפיקוח על עבודתם של רואי החשבון. אינני סבור כי מישהו יכול לקבוע מהי צורת הפיקוח הטובה ביותר, ולמען האמת אינני בטוח כי קיים מושג כזה של מתכונת פיקוח אופטימלית, אך ברור לי כי מתכונת הפיקוח שאנו מנהיגים כאן היא צעד הכרחי בתהליך ההתקשרות עם המגמות הבינלאומיות.

אין הדבר אומר כי מתכונת זו חפה מסיכונים ואף מכשלים כפי שאירע בשוק ההון האמריקאי, אלא שהיא מהווה מענה מהיר, המשלב מידה ראויה של רגולציה ומאזן בין מבנה הענף בישראל לבין היסטוריית השוק ואופים של הגורמים המשפיעים על איכות הביקורת הקיימים בו.

כפי שציינתי בתחילת דברי החברות הציבוריות הינן בין הנהנים העיקריים מהקמת מוסד זה, ולכן אני קורא לכל השותפים למהלך לשנס מותניים ולפעול ליישוב המחלוקות הקיימות, כך שהמוסד לסקר עמיתים יכנס למסגרת של עבודה מלאה כבר בזמן הקרוב.

תודה רבה.